

NUORTEN SYRJÄYTYMISEN EHKÄISEMISEKSI TEHDYT TOIMENPITEET

Yhtenä poikkihallinnollisena arviointikohteena oli vuonna 2000 ”Nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi tehdyt toimenpiteet”, joita tässä yhteenvedossa tarkastellaan lääninhallituksen toimivallan näkökulmasta eli sitä, miten me toiminnallamme ja työllämme olemme mukana nuorten syrjäytymisen ehkäisytyössä.

Kuntien tahtotila hoitaa eri hallintokuntien työskentelyn avulla syrjäytymisen ehkäisyä ovat varsin erilaiset. Suuri osa ”eriarvoisesta” asioiden hoitamisesta johtuu siitä, miten kunnat ovat laittaneet peruspalvelujensa saatavuuden tärkeysjärjestykseen hallintokunnittain. Kunnissa, joissa satsataan syrjäytymisistä ehkäiseviin toimintoihin ja tehdään työtä yhdessä poikkihallinnollisesti nuoret voivat paremmin. Jotta vielä parempaa tulosta saataisiin aikaan, tulee kiinnittää huomiota seuraaviin poikkihallinnollisella työllä tehtäviin asioihin.

Koulu yhteisön osaamista on kehitettävä niin, että siinä voidaan nykyistä paremmin tukea kunkin oppilaan myönteistä kehitystä eri ikävaiheissa, tarttua mahdollisiin ongelmiin napakasti ja ryhtyä välittömiin tukitoimiin. Tämä edellyttää koulussa opetusryhmien pienentämistä tai muita joustavia opetuksellisia ratkaisuja, riittävää tuki- ja erityisopetusta sekä oppilashuollon turvaverkkojen tiivistämistä.

Opettajankoulutuksessa on tarpeen panostaa yhteistoiminnallisiin opetusmenetelmiin ja vuorovaikutustaitojen kehittämiseen. Monet opettajat kokevat valmiutensa heikoiksi, kun joutuvat kohtaamaan lapsia, nuoria ja heidän vanhempiaan hankalissa ongelmatilanteissa.

Oppilaiden mahdollisuuksia osallistua koulun toimintaprosessien arviointiin ja kehittämiseen (lain hengen mukaisesti) sekä koulu yhteisön psyykkisen ja fyysisen hyvinvoinnin edistämiseen on syytä lisätä kaikilla kouluasteilla.

Kouluterveydenhuollon resurssit tulee palauttaa vähintään lamaa edeltäneelle tasolle niin että terveydenhoitajilla on aikaa henkilökohtaisiin keskusteluihin ja että myös koululääkärin palvelut ovat kaikkien saatavilla jokaisen omassa koulussa.

Oppilashuoltoryhmien toiminta tulee virallistaa kaikilla kouluasteilla ja kehittää niiden työtä ennaltaehkäisevään ja yhteisölliseen suuntaan. Eri hallintokuntien yhteistyötä tulee tässä kohdin olennaisesti tiivistää (opetus-, kirjasto-, nuoriso-, liikunta-, sosiaali-, terveys-, poliisi- ja tekninen toimi). Myös seurakuntien sekä seura- ja muun yhdistystoiminnan nykyistä tiiviimpi yhteistyö koulun kanssa tavoitteena nuorten vapaa-ajan käytön tervehdyttäminen olisi paikallaan.

Koulukuraattoreja ja psykologeja tarvitaan lisää. Oppilaiden psyykkisten ja sosiaalisten vaikeuksien lisääntyminen edellyttää asiantuntevaa henkilöstöä kouluun oppilaiden, opettajien ja vanhempien tueksi.

Yksilöllistä opinto-ohjausta tarvitaan nykyistä enemmän. Tarvitaan myös järjestelmä, jolla koulusta lähteneiden oppilaiden sijoittumista jatkokoulutukseen tai työelämään voidaan nykyistä tehokkaammin seurata ja saada mahdolliset koulupudokkaat nopeasti jälkiohjauksen piiriin.

Maahanmuuttajien ja romanien koulutuksesta syrjäytymisen ehkäisyyn tulee panostaa entistä systemaattisemmin ja niin, että näiden väestöryhmien omat edustajat ovat aktiivisesti suunnittelemassa tarvittavia toimenpiteitä.

Eri hallintokuntien tulee osallistua aktiivisesti kuntien **lapsi- ja nuorisopoliittisten ohjelmien** laatimiseen korostamalla lasten ja nuorten kasvuolojen turvaamista ennaltaehkäisevällä työllä, jossa kunnan eri palveluilla panostetaan lapsiperheiden hyvinvointiin ja asuinympäristön viihtyvyyteen, virikkeellisyyteen ja turvallisuuteen. Hyvinvointiohjelmien tulee perustua hyvinvointiselontekoon, jossa arvioidaan lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä uhkaavia riskitekijöitä, joiden ehkäisemiseksi voidaan käynnistää kulloinkin tarvittavia hankkeita ja joiden toteuttamiseen voidaan hakea ulkopuolista rahoitustukea.

Kehittämishankkeiden toteuttaminen tulee suunnitella **useamman kunnan yhteistyönä**, jolloin myös pienet kunnat pääsevät mukaan kehittämistyöhön vähemmillä resursseilla. Hankkeiden koordinointi ja organisointi voisi esim. olla tulevan sosiaalialan osaamiskeskuksen tehtävä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävä primääriehkäisyssä on normaalipalvelujen yhteydessä (äitiys- ja lastenneuvolatyössä, päivähoidossa jne.) kiinnittää huomiota **vanhemmuuden tukemiseen, varhaisen vuorovaikutuksen tukemiseen ja ongelmia ennustavien riskitekijöiden tunnistamiseen**, puheeksi ottamiseen ja puuttumiseen. Siksi myös sosiaali- ja terveystalvelujen tulee vastata paikallisia lapsiperheiden tarpeita.

Paikallistasolla eri toimijoiden yhteistyön tiivistäminen ja toimivien **hoitoketjujen rakentaminen** ovat tärkeitä lasten ja nuorten ongelmiin puuttumiseksi jo varhaisvaiheessa hyväksikäyttäen uusia työmenetelmiä, esim. vanhemmuuden roolikarttaa, läheisneuvonpitoa ja varhaisen vuorovaikutuksen tukemista.

Tehokkaan viranomaisyhteistyön ensisijainen edellytys on, että osapuolet laativat **yhteisen toimintamallin**. Prosessi kuvataan, vastuut jaetaan ja kukin taho sitoutuu yhteiseen tavoitteeseen. Kyseessä voi olla esimerkiksi 1) kunnan huumestrategia, joka sisältää ennalta estävän toiminnan ohella myös hoitoonohjausketjun. Toinen esimerkki on 2) koulukiusaamistapauksia varten laadittu menettelytapaohje, joka samalla alentaa puuttumiskynnystä, kun tiedetään mitä tulee tehdä ongelman ratkaisemiseksi.

Työpajoista tulee kehittää laaja-alaisempia toimintakeskuksia, jotka ottavat huomioon koulutuksen, työhön valmentamisen yms. elämänhallinnan kokonaisvaltaisesti ja paremmilla resursseilla

Koululaisten iltapäivätoimintaa tulee systematisoida siten, että lapset voivat harrastaa koulun jälkeen ja illat voidaan pyhittää perheiden rauhalliseen yhdessäoloon.

Yhteistyötä koulun kanssa tulee kehittää avoimesti ilman reviiriajattelua, hallintokunnat toinen toistaan tukien. Kouluissa ja oppilaitoksissa tarvitaan asiantuntemusta nuoren kohtaamiseen opettajien didaktisen osaamisen rinnalle. Kouluissa ja oppilaitoksissa tulee sallia muunkinlaista kasvatus- ja tukihenkilöstöä kuin opettajia. Opettajien koulutus ja täydennyskoulutus tulee myös saattaa ajan tasalle nuoren elämään ja kohtaamiseen liittyvissä asioissa.

Ennaltaehkäisevään nuorisotyöhön tulee satsata huomattavasti enemmän. Tällä hetkellä eniten rahaa käytetään jo syrjäytyneiden ”pelastamiseen”. Kipeimmin panostusta tarvitaan 11 – 16 –vuotiaiden elämänhallinnan tukemiseen siten, etteivät he ”putoa”. Tällä hetkellä 90% työpanoksesta menee ”ongelmallisen” 10% :n kanssa työskennellessä.

Poikkihallinnollisesti tehtävä työ antaa paljon mahdollisuuksia ja se myöskin kääntää ajattelun **yhdessä tehtävään työhön nuoren hyväksi**. Kyseessä on sama lapsi ja nuori, hän vain välillä ”käyttää” eri hallintokuntien palveluja. Miksi siis emme lisää edelleenkin yhteistyötä ihmisen hyväksi!

Teksteistä vastaava työryhmä:

Sivistystoimentarkastaja Päivi Pienmäki-Jylhä, sivistysosasto, Jyväskylä
Lääninsosiaalitarkastaja Aino Arponen, sosiaali- ja terveystoiminta, Jyväskylä
Sivistystoimentarkastaja Carola Bryggman, sivistysosasto, Turku
Sivistystoimentarkastaja Kirsti Eneberg, sivistysosasto, Vaasa
Suunnittelija Toivo Mäenpää, poliisiosasto, Turku